

■ Кінакрокі

САЦЫЯЛЬНЫЯ ЦЕНІ

Фільм пра вечныя пытанні ў паселішчы менавітаў

Дакументальная чорна-белая карціна «Саламанка» Руслана Фядотава і Аляксандры Кулак ужо мае свой фестывальны лёс: фільм пабываў на міжнародных фестывалях дакументальнага кіно ў Амстэрдаме і Таронта, на форумах у Маскве, Кіеве і Хельсінкі. Прэстыжны расійскі «Артдокфэст», трапіць у конкурс якога лічыцца ўжо нядрэнным дасягненнем, уключыў карціну ў сваю праграму без усялякіх «але» і «каб». Па словах яго прэзідэнта Вітала Манскага, падчас прагляду «Саламанкі» ён доўга не мог павярнуць у тое, што бачыць. Здаецца, вядомы рэжысёр меў на ўвазе не толькі сюжэт, але і мастацкія якасці фільма. «Саламанка» нас цікавіць па дзвюх прычынах: па-першае, адзін з аўтараў фільма — Руслан Фядотаў — з’яўляецца беларусам і выпускніком Акадэміі мастацтваў у Мінску, па-другое, ён стаў суаўтарам фільма пра ўніверсальнае. Верагодна, хутка ў нас з’явіцца магчымасць убачыць стужку на вялікім экране.

Фільм пачынаецца з эпизода, у якім запрэжаныя коні вязуць павозку з людзьмі (дзіўна, але гэта выглядае статычна), адчуваецца цішыня (нягледзячы на тое, што мы чуем стукат капыт і колаў), абарочваецца цікаўнае дзіця — і больш нічога не адбываецца. Пакуль камера не пачынае рухацца: спачатку яна пераходзіць на цень, што адкідвае конь на зямлі, затым канцэнтруецца на коле павозкі.

Падумалася, якія банальныя сімвалы! Пакуль не стала зразумела, што ў нейкім сэнсе прастата, хоць, ручаюся, яна тут вельмі мудрагелістая (якія толькі аксюмараны не падкідвае нам мастацтва), з’яўляецца моцным бокам «Саламанкі», а банальныя матывы лепш назваць вечнымі. Галоўныя з іх нам падказваюць у самым пачатку, і раскрываюцца яны разам з апавяданнем. Людзі як сацыяльныя цені альбо людзі пад цемрай нераскрытых пытанняў і вечнае кола, цыклічнасць жыцця. Не, «Саламанка» не стане зборнішчам «агульных месцаў». Гаворка тут ідзе пра суполку менавітаў, радыкальных пратэстантаў. Менаіцтва — своеасаблівае веравучэнне, якое захрасла ў традыцыйнасці і нязменнасці; яно ўзнікла ў 1530-я гады дзякуючы каталіцкаму святару Мена Сімансу.

Хай іншыя гарады спакушаюць, над дзіцём вісяць асновы маленькага, але трывалага соцыума.

Галоўны герой — менаіт з адпаведнай суполкі ў невялікім мястэчку Саламанка ў Мексіцы. Галоўнае, што ад яго ёсць, — голас, які гучыць за кадрам. Магчыма, мы бачым персанажа і нават дзяцей, пра якіх ён расказвае. Але ад неназванасці ўзнікае

крамольная думка, што ён пажадаў быць нябачным, што гэты герой — не адзін чалавек, а зборны вобраз, які аб’ядноўвае не толькі членаў менаіцкай суполкі, але і — вы ўбачыце — людзей увогуле. Аказваецца, яго знешнасць нам зусім не важная, калі мы чуем нізкі, меланхалічны, шчыры голас. Ён становіцца адным са складнікаў саракахвіліннага фільма, уласна змястоўным, сюжэтным. Камера, бездакорная аператарская работа становіцца складнікам другім — ілюстрацыйным.

Камера паказвае сціпласць, строгасць і застыласць жыцця паселішча

Гэта цягнецца, як вечнае кола: новае пакаленне паўтарае жыццё бацькоў, дзядоў, прадзедаў. Галоўны герой жыве ў доме, які пабудаваў яго дзед, і, напэўна, задаецца тымі ж пытаннямі, бо той скончыў жыццё самагабствам.

(бо ёсць менаіты больш вольныя і цывілізаваныя). Невыпадкова тут чорна-беласць — як адсылка да нечага архаічнага, што захавалася ў Саламанцы пасярод жывой і яркай Мексікі, у час, калі ўвесь свет развіваецца неверагоднымі тэмпамі.

Але што нам цэлы свет, калі на вяршыні яго — асабістае? Голас распаўядае пра момант з дзяцінства, што стаў пэўным пунктам невяртання. Тады, яшчэ ў школе, перад хрышчэннем, што з’яўляецца найгалоўнейшым момантам для менаіта, хлопчык трапіў у горад. Убачыўшы іншы свет, пасля ён набраўся смеласці і ў школе падышоў да настаўніка, каб запытаць, чаму той упэўнены, што шлях менаіта ёсць адзіны правільны? Настаўнік не адказаў, а толькі раззлаваўся і выгнаў хлопца з класа. Сумненні ў галаве галоўнага героя вымусілі яго стаць перад выбарам, цяпер яго маглі не дапусціць да хрышчэння (а гэта ганьба для строгай абшчыны). І, што больш важна, гэта быў яго ўласны выбар, момант, калі ён павінен вырашыць сваё далейшае жыццё.

Паралельна з апавяданнем раскрываюцца асаблівасці светапогляду менаітаў. Настаўнік, што накрычаў на вучня за яго бяскрыўднае пытанне; людзі, якія пусцілі чуткі пра д’ябла ў маленькім хлопчыку і сталі баяцца заказваць мэблю ў яго бацькі, перасталі вітацца з яго маці. Хай іншыя гарады спакушаюць, над дзіцём ві-

сяць асновы маленькага, але трывалага соцыума.

У «Саламанцы» мы чуем голас ужо мужчыны. Ён гадуе сваіх дзя-

Іншасць тут ва ўсім — у сюжэце, у матэрыяльным свеце карціны, у мове кіно, скрупулёзнай працы аўтараў, ракурсах і тэмпе, у закадравым голасе.

цей у той жа традыцыі, але ўвесь час вяртаецца да таго пункта невяртання. Ці было гэта адзіным правільным шляхам? Кадр, дзе ў паветры лунае штучная птушка на прывязі, схіляе да высновы, што не.

Яны жывуць, быццам цені вялікіх гарадоў, — без электрычнасці, у строгасці і аскетычнасці, з прапісаным распарадкам дня, без танцаў і песень (апроч рэлігійных спеваў). Гэта цягнецца, як вечнае кола: новае пакаленне паўтарае жыццё бацькоў, дзядоў, прадзедаў. Галоўны герой жыве ў доме, які пабудаваў яго дзед, і, напэўна, задаецца тымі ж пытаннямі, бо той скончыў жыццё самагабствам. Яшчэ Імануіл Кант казаў, што паміж рабствам (можна падабраць больш далікатны сінонім) і смерцю

Менаіцтва — своеасаблівае веравучэнне, якое захрасла ў традыцыйнасці і нязменнасці; яно ўзнікла ў 1530-я гады дзякуючы каталіцкаму святару Мена Сімансу.

мінулае, аб сутыкненні ўласных жаданняў і дыктату соцыуму.

Пасля прагляду карціны з’яўляецца трэцяя прычына цікавасці да «Саламанкі»: без усялякіх «але» і «каб» гэта ў добрым сэнсе своеасаблівы і важны фільм.

Ірэна КАЦЯЛОВІЧ.
katsyalovich@zviazda.by

■ 3 нагоды

НА ТРУБЕ ІГРАЕ ЛОСЬ

«У чырвоных новых ботах Ходзіць бусел па балотах...»

Думаю, гэтыя радкі з самага дзяцінства памятаюць многія беларусы. Вось ужо чатыры дзесяцігоддзі на згаданым і іншых выдатных творах для дзяцей паэта Віктара Гардзея гадуецца жыхары нашай краіны. Так, гэта гучыць крыху пафасна, але ж дзіцячыя вершы Віктара Канстанцінавіча сапраўды здольныя і вучыць, і выходзіць, і забаўляць. Таму яны запатрабаваны не толькі пакаленнямі сучаснікаў, але і наступнікамі.

Выданне «Чырвоны грабенчык», якое сёлета святкуе юбілей, стала ў літаратурнай кар’еры Віктара Гардзея амаль што дэбютным. Так, у 1975 годзе ў серыі «Першая кніга паэта» ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» пабачыў свет яго паэтычны зборнік «Касавіца». І ўжо праз год — новая кніга, але на гэты раз дзіцячая. Можна сказаць, што з ёй малады аўтар адзначыў сваё 30-годдзе, а сёлета, разам з юбілеем гэтага выдання, адсвяткаваў і сваю круглую

дату — 70-ю. Але, як кажуць, паэты нават цэлам не старэюць, таму і ў ранейшыя гады, і сёння з-пад пяра Віктара Гардзея выходзяць усё такія ж цёплыя і гарэзлівыя вершы, як і 40 гадоў таму.

Можна доўга разважаць пра тое, якім павінен быць ідэальны дзіцячы верш, але адразу зразумела адно: калі ён не выклікае шчырай усмешкі, нават здзіўлення, замілавання, не знаходзіць водгуку ў сэрцах — грош яму цана. На шчасце, гэта ўсё не пра паэзію Віктара Гардзея. Яго вершы для дзяцей, напісаныя шмат гадоў таму, і сёння выглядаюць свежымі і актуальнымі. Паэт дае свае дасціпныя адказы на пытанні, чаму бусел стаіць на адной назе, а сініца не хоча хавацца ў хаце ад марозу, чаму пчолка зімою сумуе па кветках, а куры купаюцца не ў вадзе, а ў пяску.

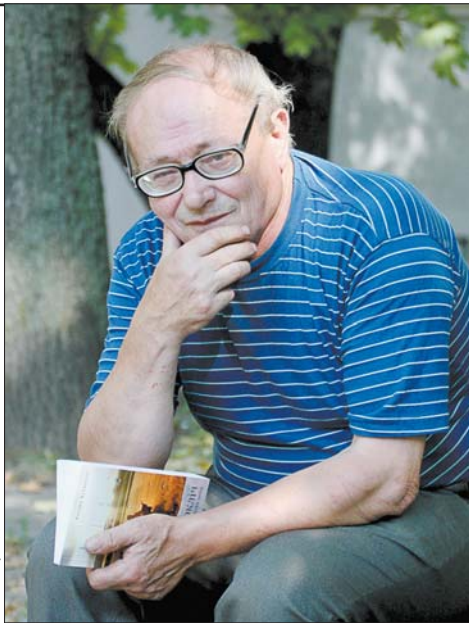
Творца пазнаёміць дзетак з назвамі розных грыбоў і дапаможа падлічыць іх у кошыку: *Пяць абабак, Пяць груздоў. Шэсць таўстух,*

Кнізе Віктара Гардзея «Чырвоны грабенчык» — 40 гадоў

*Шэсць сыраежак, Што растуць
Ля самых сцежак...*

Таксама ён падкажа, чаму некаторыя грыбы называюць ваўчынымі, а траву кісліцу — зайцавай капустай. Ёсць у «Чырвоным грабенчыку» і пэўнага кшталту сур’ёзная «адукацыйная частка». У вершах маленькія чытачы пазнаёмяцца з рознымі відамі птушак і даведаюцца пра адметнасці іх паводзінаў. Гэта, напрыклад, грак, зязюля, журавель, жаўрук і бусел, якога мы сёння ўжо згадвалі. Таксама дзеці змогуць паразважаць, чаму маленькім ручайкам варта спяшацца адзін аднаму на дапамогу і круціць «лопасці турбінаў», а таксама падумаць пра тое, чаму ўсе астатнія насельнікі двара могуць зайздросціць пёўню-прыгажуну.

На жаль, некаторыя рэаліі з вершаў, што склалі гэтую кнігу, могуць здацца сучасным дзеткам і нават іх бацькам пэўнымі анахронізмамі — з’явамі, што засталіся ў мінулым і не назіраюцца ў сучаснасці. Напрыклад, сырадой: нямногія малечы ўяўляюць, што магчыма піць малака, калі яно яшчэ цёплае, толькі-толькі «з-пад каровы». Для іх дзіўнымі прагучаць радкі: *Як нап’ецца сырадою, То румянец на шчацэ...*

Фота Кастуся ДРОБАВА.

Але і гэта — не нагода адмовіцца ад чытання «Чырвонага грабенчыка». Хутчэй наадварот — прычына знаёміцца з кнігай яшчэ ўважлівей. Можна разам з дзецьмі пашукаць незразумелыя словы і з’явы, патлумачыць іх малечы ці разам знайсці адказ на пытанне, што ўзнікне.

Марына ВЕСЯЛУХА.
vesialuha@zviazda.by